

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZEMLE.

A Műcsarnok tavaszi tárlata. — Amerikai művészeti kiállítás. — Szentendrei festők. — Nemzetközi alpin képkiallítás. — Vaszary János képei. — Az Ernst-Múzeum 111-ik csoportkiállítása. — Vass Viktor jubiláris kiállítása.

I.

A Műcsarnok tavaszi tárlatán ezúttal a Képzőművészeti Társulat tagjain kívül még vagy tíz egyéb társaságba tömörült művészek is kiállítottak, köztük szélsőséges irányok követői is. Ha így nagyobb változatosságnak is lehettünk szemtanúi, ez nem történhetett — a dolog természeténél fogva — a színvonal furcsán hullámzó egyenetlenségei nélkül, de járt szerencsére üdvös, megnyugtató tanulságokkal is a szolid művészet javára.

A Képzőművészeti Társulat törzs- és társtagjai számára fenntartott I. terem díszhelyét *Zombory Lajos*nak Hazatérő tehenek c. nagy vászna kapta, ez a megragadóan magyar jellegű alkotás, az alkonyrahajlásnak, megfáradtságnak, pihenésretérésnek tájban és alakokban egyaránt kitűnő éreztetésével. Megtámadott vadkan c. képét, ezt a fantasztikus játékot, csak a teljesség kedvéért említjük. A terem többi tájképei közül kiemelkedők *Nádler Róbert* Dülőút és Hazatérő konda c. képei, az utóbbi különösen magyaros zamattal; *Bosznay István* poétikus őszi tájai; *Barkász Lajos*tól a hangulatos Falu széle és *Háry Gyula* Szent Márk-tere, a velencei opáltónusok szép visszaadásával. *Poll Hugó* tengeri és *Szlányi Lajos* téli képei ezúttal nem mutattak többet szokott készségüknél.

A figurális képek élén *Révész Imre* három vászna (Két öreg, Hazafelé és Kora reggel) közül a két első áll. A két öreget mélységes lelkiélet, a másodikat jeles légtávlat mellett pompás mozgalmasság tűnteti ki; a harmadik vázlatosabb mű amazokhoz képest. A Két öreg címűnek méltán jutott ezidén a társulat nagydíja. *Barkász Lajos* Vadorzó-jában sikerülten variálta témakörének egyik ismert motívumát; Ábrándozás c. képén gyönyörű az enyhén felhős, ragyogó égbolt. Néhány kitűnő arckép is foglalt e teremben helyet; így *Boruth Andor* két kis-méretű portréja: Édesanyám, Falusi bíró, a jellemzés és részletfinomság e mesteri egyesülései, melyek már Meissoniért juttatják eszünkbe. Elsőrangú női arcképtanulmányt állított ki *Kukán Géza*, alighanem az

egész tárlatnak legfrissebb, legközvetlenebb előadású arcképét. Erőtéljes jelenség volt Benczur Gyula orvostanár portréja *Éder Gyulától. Szüle Péter* két rembrandtizáló női arcképén még van, ami a teljes hatásnak útjában áll. Bizonyos kendőzöttség mellett is lekötő, elegáns jelenség volt *Zádor István* Legyezős nő-je, feketében. *Márton Ferenc* egy rajzolt portrén sokat tud éreztetni az 1849-ik évi Görgey rendkívüli egyéniségéből. Finomak voltak ezúttal is *Vidovszky Béla* intérierjei; de túlságosan tündöklővé idealizáltak *Romek Árpád* csendéletei.

A II. terembe a Benczur-Társaság tagjainak képei jutottak. *Áldor János*nak Alvó Vénusz c. nagy képe vonta fel itt elsősorban a figyelmet. Giorgione-hatásra valló, mind figurális, mind tájképi részében gyönyörű tudással festett kép, melyhez azonban valami banális külsőlegesség, édeskés kendőzöttség tapad, ami Menyecske a tornácon című, egyébként kellemes képén még inkább feltűnik. Kis méreteikben is monumentálisak voltak itt borongó, mély színeikkel *Katona Nándor* tátrai képei (3 db). Bevégzett, erős kompozíció *Udvary Gézá*nak Mátyás bevonulása Budára c. gobelintervezete. *Heintz Henrik* Madonnája mesterkéltén primitív, de nincs bensőség nélkül sem. *Jeges Ernő*nek is volt egy képe, amelyben gyönyörködhattunk: a Szentendrei-utca, olaszosan kék egével, ragyogó napjával, szinte vakító plein air-jével. Valami Düreres-Klingeres motívummal kap meg egy bájos női arckép (Riedl Klára) *Kunwald Cézártól. Gimes Lajos* téli tájképei közül üde, közvetlen előadásával tűnt ki az Erdei út télen. Láthattuk még e teremben *Margó Edén*ek néhány szoborművét. A túlsó part felé c. a derékon ketté tört pálya tragikumának mély kifejezése; kis Madonnája gyönyörű mozdulattal ragad meg, mely az anya és gyermeke közti egységet gyönyörűen szökteti szembe. De *Ligeti Miklósnak* Elveszett paradicsom c. márványa inkább valami tornászmozdulatot fejez ki, mint a felvett eszmét.

A Magyar Képzőművészek Egyesületének kiállítása fogadott a III. teremben. Itt a legszebb kép, az egész tárlatnak is egyik gyöngye *Remsey Jenő*nek Czinka Panna c. vászna volt. E képben igazi történeti levegő van, három alakja a hanyatló kuruc idők egész keservét felelhetlenül kifejezi. Stilizált alakjaiban is erő, bensőség, a vörös és fekete színek is pompásan illenek a témához. Maradandó alkotás, melynek múzeumban a helye s bízvást érdemelt volna addig is valami kiemelését. Kevesebb elismeréssel lehetünk azonban Remseynek ugyancsak itt kiállított Mózes megtalálása c. képéért, mely az előbbihez képest élettelen, dekoratív kompozíció. Vágó Pál dramatikus állatképeire emlékeztet igen szerencsésen *Viski János*nak Brazíliai csikósok c. vászna; míg Magyar csikós c. pompás nyugodt kompozíciója Csuk Jenő java képeivel tartja derekasan a rokonságot. *Horváth Béla* Kődös téli táj c. vászna sikerült kifejezése tárgyának; *Vigh Bertalan* női arcképei ezúttal is elegáns előadásúak, bár megkapóbb náluk egy igazán tavaszi bájú női profil *Gábor Mórictól* (A szív virága).

A IV. terem ezúttal is a szoborműveknek jutott. A hazafias kompozíciók (hősi emlék-tervek stb.) nem igen sikerültek ezúttal. Vagy valami nyers vaskosság jellemzi őket (*Füredy Richárd* Honfoglaló-ja, *Siklódy Lőrinc* gödöllői hősi emléke) s ez már szinte megrögzött hiba e téren, vagy a hideg, Schilling-szerű akadémiasság (*Bory Jenő* székesfehérvári hősi emléke). Az erőnek és a szépségnek együtt kellene az ily műveken érvényesülniök. Lélekből fakadt, bájos finom mű *Dedinszky Elemér*nek Mária mennybemenetele c. csoportozata, bár gyermekleány főalakja inkább Kis szent Teréznek, mint az Assuntának tekinthető. Ugyancsak költői finomság jellemzi *Sóvári János*nak A titok c. kitűnő márvány női aktját; *Gosztonyi Alicenak* Hero és Leander c. kisebb bronz aktja az epedő nőiség sikerült kifejezése. *Kaszab Károly* jellemzetes önarcképe itt épúgy figyelmet kelt, mint az előző teremben a tőle való Öregasszony c. mellszobor. Kár, hogy előadását a tárgyilagosság már szinte bizonyos sivárságig jellemzi. *Somló Sári* Szent Imré-je (márvány) elgyerekesíti s így művészi szempontból is jelentéktelenné szállítja le nagyszerű témáját. Az üvegszekrény plasztikájából *Győri Gyula* pompás Golfbajnoknőjét (fa), *Kayser Lajos* Ittas parasztjait és *Farkas Béla* Vetkőző leány-át említjük elismeréssel. Mi sem mellőzhetjük e teremmel kapcsolatban felemlíteni rosszaságunkat *Zilzer Hajnalka* Kórus c. négy fayence darabjának kiállításáért. Ilyen torz idiótáknak szerzetes köntösben való ábrázolása kihívó ízléstelenség benyomását teszi, melynek nincs keresnivalója az épérzékű nyilvánosság előtt.

A Paál László-Társaság kiállítása (az V. teremben) egészében inkább lehangoló volt, a karrikaturaszerűnek, sivárnak, élettelennek mutatkozásaival. Megemlítenünk itt keveset lehet. *Feszty Masa* két markáns női arcképe közül az Édesanyám c. Michelangelo Sibilláiból hoz motivumot; *Belányi Viktor* finom csendéletet állított ki (fehér rózsák); *Csizik Gyula* gondos előadású jó tájképet (a nyárvégi alkony erdős hegyi tájon); *Barta Ernő* Földigénylők c., a parasztszocializmus világából merített akvareljén a jellegzetes alakok még nagyon iskolásan vannak elhelyezve.

A VI. teremben ismét a Képzőművészeti Társulat tagjainak, valamint csoportjaikon kívül kiállítóknak képeit láthattuk. Meglepetést szerzett itt több vallásos tárgyú képpel találkozásunk, bár zavartalan élvezetet nem szereztek. *Boruth Andor* Emmausi vacsorá-ja a mesteri rembrandt-szerűség mellett is eléggé üres genrekép, különösen főalakját tekintve. Az effélet több bensőséggel kell adni. *Mihálovits Miklós* Levétel a keresztről c., Munkácsyasan ragyogó képe teatrális, szinte kiált belőle a rendezői beállítás. *Brüll Aladár* Jézus és a házasságtörő nő c. képén a három alak közül még csak a térdelő nőé igazában szép és odaillő. *Nagy Vilmos* Szent Erzsébet-jén semmi sincs a legenda bensőségéből, egy nagyúri leereszkedés banális jelenete csupán. Mindenesetre számon tartandó, hogy íme, festészetünknek ez az ere is csörgedez, de hogy

gyönyörűen duzzadó, erősvízű patak legyen belőle, ehhez az alkotók nagyobb elmélyülése, őszintébb ihlettsége szükséges, mint ahogy ezidő szerint tapasztaljuk. — E terem arcképei közül pompás élethűségű néhai Bartoniek Géza portréja *Túri Gyulától*; s előkelő, bár komorságával némikép idegenszerű báró Forster Gyula díszmagyaros arcképe *Nagy Zsigmondtól*. A mélyebb felfogású portrékhoz azonban egyik sem tartozik. Bájos, meglepően finom síró gyermek-portrét állított ki *Moldován Béla*. *Gachal József* képei (Önarckép, Anya gyermekével) markánsok, dús lokáltónusokkal, de még vaskos nehézkességgel. Gyönyörű jelenség volt e teremben *Kövér Gyulának* Ártatlanság c., nemesen szép, a nevét valóban méltán viselő aktja; s finom hangulatával kapott meg *Kunffy Lajosnak* Nő tükörrel c. félaktja. *Spányik Kornélnak* Alkonyatkor c. intérierje, melyen a lemenő napfény és a lámpavilág olvad össze, igazi mestermunka.

Ugyanazon körből került a VII. terem anyaga is. Néhány kisméretű tájkép volt itt kedves élményünk, így *Major Jenő* pasztelljei, az andalító hangulatú erdővégi Csoda-kút, továbbá a briliáns naplementi világítású Hóolvadás; *Dietrich Adolf* Szélcsendes tengere, pompás párázatával; *Páldy Aladár* Derült téli nap-ja, kinek egy hasonló témájú képét már az I. teremben örömmel láttuk. Elsőrangút adott *Komáromi-Kacz Endre* két figurális intérierjében, melyek közül különösen a meleg tónusban tartott 98. számú tökéletes.

A Kupeczky-Társaságnak a VIII. teremben kiállított képei közül *Sárközy Elemérnek* két alföldi képe (Hortobágy, Vihar a tarlón) említendő elsőhelyen. Bennük a stilizáltság mellett is grandiózitás van és színhatásuk is mély. A tájképek közül *iffi Radnay Rezsőnek* két műve a részletek finom összeolvadásával hívta fel a figyelmet. *Szokol Vilibaldnak* Hanauer István váci püspökről festett arcképe az egész tárlatnak legdíszesebb portréja, emellé életeleven, kedvesen jellemző is. Radics Béla portréját is megfestette, ez már bágyadtabb munka. *Kézdi Kovács Elemérnek* Csárdás c. nagyobb vászna a színpadi díszletek stílusában tartott élettelen báli jelenet.

A IX. teremben ismét a M. Képzőművészek Egyesületének tagjaitól voltak képek. *Vitéz Mátyás* jól komponált, méla színeiben hatásos Szepesi utcarészlete; *Sárdy Brutus* Késő délután-ja (erdő alatti napfényes rét üde képe); *Pörge Gergely* Pettenkofenes kis képei (Ujpesti vásár, Megyeri parton); s *Kacziány Ödönnek* ezúttal is a félelmesség benyomására törekvő, feltétlenül hatásos és értékes képei (Égő vár, Leselkedők) tűntek fel elsősorban. *Heyer Artur* Kotlós tyúk c. gondos genrejét is hadd említsük.

A Képzőművészek Új Társaságának (Kút) a X. teremben elhelyezett képei, sajnos, a merő extravagancia benyomását teszik. A modernség, ügyvéljük, nem ad jogot a múlt vívmányain alulmaradásra; újság címén nem járhat elismerés a kezdetlegesnek, a rossznak, az egészségtelenül,

vagy agyafúrtan mesterkéltnek. Megelégedéssel tapasztaljuk, hogy amit e szélsőséges irány a mindenáron új, az egyéniség joga és a természetre fűtyölés címén elművel, az már inkább humoros hangulatba hozza, mint ingerli-bosszantja a közönséget.

A XI. terem tagozódásaiba öt különböző társaság tagjainak akvareljei, temperái, paszteljei, szénrajzai kerültek. Érdekes, mindenképen változatos jelenségek, értéküket tekintve is. *Hende Vince* (a Cellini-társaságból) Lohengrin-je kitűnő rajztudás mellett is bizarr archaizálás. Bájosabban, költőibben merül a régi világba, még pedig barokk modorban, *Biczó András* (M. K. E.), akár az idillikusan humoros (Nemzetes úr), akár a szentimentális tónusában (A murányi Vénusz). Meglepő finomságú *Bartus Ödönnek* Kazlak télen és *Littkei Antalnak* figurális pasztelljei. Az őszi alkony borújában mutatkozó falusi utcarészlet volt szerencsés témája *id. Vágner Andor* Bárányfelhős est-jének. *Lühnsdorf Károly* néhány kitűnő portrérajzot állított ki, továbbá Krisztusfej-tanulmányokat, melyek azonban nincsenek még a célnál.

A Magyar Képzőművésznők Egyesületének jutott a XII. terem. A legértékesebb itt *Edvi Illés Aladárnénak* egyben éles és finom önarc képe és *Vikár Jánosnénak* egy akt-tanulmánya volt. *Rainerné Istvánffy Gabriellától* kedves állatképeket láthattunk (Két borjú, Cica tükörrel). Ritka torz felfogásáért említünk innen két biblikus tárgyú vásznat: a Golgota címűt *Hraniczky Ilonától* és a «Kompozíció»-nak (újabbán ez a cím kezd divatba jönni!) nevezett Paradicsomi bűnbeesést *Bartoniek Annától*. Mintha Madách eszkimójelenetében volnánk...

Az utolsó, XIII. teremben építészeink állítottak ki. Terveiken középkori, renaissance, rokokó, sőt magyaros motívumok fel-feltűnése mellett a modernsége törekvés a túlnyomóan uralkodó. Az utóbbiakhoz tartozók közül vannak, amelyeken az egyszerűsége és praktikusságra törekvés szerencsésen, ízlésesen egyesül, de akárhány az elszomorítóan sivár jelenség, melyekre nézve kíváncsabb, ha nem kelnek életre a papírról, hogy Budapestnek amúgy is zűrzavaros építészeti képét még jobban rontsák. Közelebbi megbeszélésük a szakkritika körébe tartozik.

II.

A Nemzeti Szalonban legutóbbi szemlénk óta először is az *Amerikai Egyesült Államok művészeinek* kiállítását láthattuk. Bár az amerikaiak művészetének legeredetibb nyilvánulása idehozhatatlan építészetükben van, mégis érdeklődés fordult a kiállítás felé. Sajnos, szegényesebbnek bizonyult, mint gondoltuk volna. A képviselt művészek legtöbbje a múlt század 60-as—70-es éveiben született, az a nemzedék tehát, mely legnagyobbbrészt még európai vezetés alatt nevelődött, francia, angol, olasz művészeti centrumokban s ez is magyarázza, hogy valami igazán meglepőt, az öreg Európától eltérőt bizony nem igen láthattunk. Ma

már van Amerikának több kiváló művészeti iskolája s az új generáció ezekben nevelődik, nem kell az Óceán-túlra zarándokolnia. Egészséges irányául jelölhető meg a kiállított műveknek, hogy nem az exotikus tárgyak választása volt a szembetűnő rajtuk, mint inkább az amerikai életnek, tehát a sajátlagosan színezett örök emberinek bemutatása.

A kiállított arcképek inkább a nyers élethűségre, mint idealizáló megszépítésre vagy elmélyítő átlelkesítésre töreksenek. Charles *Hawthorn* kemény munkában edzett, hallgatag, komoly Hajókormányos-a és Leopold *Seyffert*nek Carol Tyson, mint vadász c. vászna vésődhetek e körből legjobban az emlékezetbe. A tájképet két pleinair festő, Elmer *Shofield* és Gardner *Symons* képviselték legérdemesebben. A jó rajz és szerkesztés is kitünteti őket. Mindketten kedvelik a napfényben fürdő havas hegyvidéket, melyet folyóvíz élénkít. Shofieldnek Sellők télen, Symonsnak Napsugaras partok című képeben gyönyörködhattunk; az utóbbi kitűnő színeivel, a legjobb tájképe volt e kiállításnak. A nagyvárosi életnek a bérkaszárnnyákhöz fűződő mozgalmas életét festi Robert *Spencer*; a tájba emberek, gépek erőműveleteit helyezi megkapó, szimbolikus erővel Kent *Rockwell* (Úthengerelő); az indián életből merített hangulatos genreképeknek művelője Irwing *Couse*, kinek Furulyaszó c. képe, mely erdőszélen, folyópartján a holdas éjszakában fuvalázó indiánokat ábrázol, zavartalan élvezetet nyújt. A farmok világát tárja fel tropikus színhangulatú képein *Walter Ufer* (Kapunyitás előtt); a tenger életét pedig erővel mozgalmas képekben ábrázolja Frederick *Waugh* (Hullámverés a parton). A legnagyobb műélvezetet azonban e kiállításon James *Whistler*nek, Amerika nagy művészenek rézkarcai és könyomatai nyújtották, melyeket ez alkalomra Szépművészeti Múzeumunk és néhány magántulajdonos engedett át. A festőiségnek és jellemzetességnek, az impresszionista közvetlenségnek s az átlelkesítő, elmélyült előadásnak mesteri egyesülései ezek az alkotások, melyek a kiállítást a nagy stíl színvonalára emelték.

Még kevesebbet kaptunk az amerikai szobrászat köréből; inkább csak jelentéktelen, dekoratív jellegű darabokat. Életeleven, elegáns bronz női aktot állított ki Edward *Mac Cartan* Artemis címen; s egy igazi amerikai témát Hermon *Mac Neil*, az amerikai indiánok híres szobrászi ábrázolója: Napimádás c. csoportozatát, melyen az öreg indián fiát a napbanézésre tanítja. Mindent összevéve, bizony csak izelítő volt ez az amerikai művészetből; közelebbi, határozottabb képet e kiállítás alapján nem alkothattunk róla.

Márciusban rendezte a Nemzeti Szalon a *szentendrei festők társaságának* kiállítását. A bájos fekvésű, a régiség zománcával is eléggé bevont dunaparti városka már a multban is oly neveket vonzott-kapcsolt magához, mint Ferenczy Károly, Fényes Adolf; majd egész művésztelepnek adott otthont, élén Iványi-Grünwald Bélával. *Ferenczy Károly* egy tompított színeiben is életeleven veranda jelenettel s egy miniatúr-

finomságú tavaszi tájképpel; *Fényes Adolf* egy ugyancsak diszkrét színezésű szentendrei részlettel; *Iványi-Grünwald Béla* egy pazar virágcsendélettel volt méltókép képviselve. *Herman Lipótnak* hét képén élvezhettük a lokáltónusok mélységét, pompás légtávlatot, árnyvetéseket s a pleinair tökéletességét. De a nevüket még csak most kovácsolók is nyújtottak elég sok figyelemreméltót. *Aznavourian Léon* képein a ragyogó, pleinair kapott meg; *Bánáti Sverák József* sikerült aktokon kívül egy kettős női portréjában a kiállítás egyik legjobb képét nyújtotta. *Bánovszky Miklós* bizonyos nyersség, nehézkesség mellett ad már jót is, a figurálisban és tájképiben egyaránt. (Akt, Püspökutca.) *Heintz Henriknek* jól stilizált Csenedélete mellett Szent Ferenc-ét említjük, melyen a madaraknak prédikáló szentet meleg líraiassággal, de még minden lelki nagyszerűség nélkül ábrázolja. Lehiggadtabb művészi jelenség *Jeges Ernő*nél, ki mind tájképeivel, mind Jézus születése c. képével inkább támadja, mint kielégíti ezúttal a szépérzéket. Szerencsés téma és finom színhangulat tette rokonszenvessé *Kézdí Kovács Elemérnek* egy szentendrei részletét. Izzó színeivel vont fel a figyelmet *Modok Mária*; szép őszi színekkel, mély színekben tartott ligetrészletekkel *Ónodi Béla*. *Pándy Lajos* rajzaiból az arcképeknél, bibliai jeleneteknél sikerültebb volt a Napsütötte út. *Rozgonyi László* csábítási jelenetén elevenség mellett ríkító színek; Olvasónő-je jellemzetes arckép, bár nem egészen eredeti stilizálásban. *Weisz Margit* egy tájképének és utcarészletes csenedéletének költői és jó perspektívájú előadásával szerzett elismerést.

Ugyancsak a Nemzeti Szalon termeiben nyílt meg, sőt a szemközti ház egyik saroktermébe is átnyúlt a Magyar Turista Szövetség és Nemzeti Szalon együttes rendezésében a *Nemzetközi Alpin kiállítás*. Így persze különböző szempontok érvényesültek, ami nagy tömeget, összevissza színvonalat, sőt áttekinthetlen rendezést is vont maga után. De ha már a táji szépség, érdekesség címén oly nagy tömeget vállalták az elsősorban külföldiektől — vagy tíz országból — származó műveknek, legalább láthattuk volna egy-egy nemzet festőit külön-külön csoportokban! A művészetnek, tudnivaló, nincsenek nemzeti szabályai, tehát pl. egyazon tájat lefestheti pompásan bármely nemzet fia is, van mégis minden nemzet művészetének mind témáiban, mind előadásmódjában az egyetemes művészi eljáráson kívül bizonyos jellegzetessége, mely nem hogy rontaná, hanem fokozza hatását, az idegen számára érdekességét, honfitársai előtt pedig meghitt kedvességét, s épen ennek megfigyelésére, összehasonlítására való jó alkalmottól fosztott meg itt a tervtelen rendezés. A kiállítás különben épen nem vált magyar szempontból szégyenünkre. A külföldi nagy Alpes-festők (Segantini, Egger-Lienz, Hodler stb.) közül egy sem, viszont a mi magas hegyvidéket festőink közül elég sok kiváló volt képviselve, élükön a kítúnó Katona Nándorral, a Tátra nagy szerelmesével. Magáért a hét Katona-képért érdemes volt a kiállítást megtekinteni. Ez a művésznünk mély színeivel csodá-

latosan ki tudja fejezni azzal a fenséges tájjal való együttérzését-együttélését. Ugyancsak bensőséges, melancholikus hangulatú előadás tűntette ki *Magyar-Mannheimer Gusztávnak* egy bajor alpesi részletét és *Mednyánszky László* tátrai képeit. Viszont a vidor üdeség tavaszi hangulata ömlik el *Glatz Oszkár*nak a Wallisból ábrázolt tájképén. *Szlányi Lajos* téli tátrai képei az idegen környezetben is oly édes és szépséges mieinknek bizonyultak. A közel 1300 darabot felölelő kiállítás idegen anyagán azzal a megjegyzéssel vagyunk kénytelenek napirendre térni, hogy kár az idegenből jót-rosszat — még ha mentő jelszóval is — így tömeggárúképp áthozni, ezzel sem a közízlést, sem a magunk művészetének ügyét nem szolgáljuk. (Lásd: udvariassági vásárlások!)

III.

Az Ernst-Múzeum *Vaszary János* képeiből állított ki vagy másfél-száz darabot. Műélvezetet ezekből szerintünk csak ama műveiben találhatni, amelyekben egyénisége nem felforgató szeszélykép áll a természettel szemben, amikor pompás rajztudása mégis többet ad, mint csontvázukat az életjelenségeknek. Ha röptiben való előadásához megfelelő üdeség járul, bensőségesen mély hatást kelt, így mindjárt az I. teremben kiállított képein, melyeken különösen a tenger valami elementáris közvetlenséggel szökken elénk (Tavaszi Nerviben, Miramari kikötő, Kilátás a tengerre Nervinél stb.). A szerencsés pillanatok bájos közvetlensége itt egyik-másik figurálisán is megvan (Hölgy kék kalappal). Mesteri tengerparti részletet láthattunk tőle a II. (Pirano) továbbá a IV. teremben is (Rimini plage). Ez utóbbiban kiállított Salome-ja a leánynak a levágott fej előtt való elrémülését a stilizálásban is mélyen kifejezi, amihez a főből áradó fényhatás szinte sújtó ereje is nagyban hozzájárul. Így elsőrangúan drámai a jelenet. Ellenben a hősök emlékkövének leleplezése (u. itt) jelentéktelenül, szinte gyerekesen szeszélyes előadásával tájkákn sem jár az ily jelenet nagyszerűségének. Elemében van Vaszary, mint a fantasztikussá megnövelt dekorációk mestere, színekkel, formákkal egyaránt. Az V. teremben kiállított hosszúkas nagy vászna (A tengerfenék csodái) vagy a nagyterem Morfinista c. képe szépen példázza ezt. Ugyanílyen, álomszerűen fantasztikus, bűbajos jelleget nyernek nála a virágcsendéletek is, melyek mintha az előtte fekvő virágtéma felett eljátszott gyönyörű variációk volnának. Erre is több szép példát láthattunk. Önarcképe (VI. terem) en face beállításával a régi mozaikképek nagyszerűségével hatott. Jelentéktelen benyomásaink támadtak ellenben építészeti témáiból (Assisi, sienai részletek), Krisztusképe pedig ködbevesző, szerencsétlenül elhibázott viaskodás a Golgota-témával. A témából merőben akasztófajelenetet csinálva, már a vallásos érzés sértésének területén jár s világosan mutatja, hogy a vallásos művészet ihlető forrása nem patazkik az ő számára. Ez a vászon nem annyira tárgyának, mint festője tragikumának kifejezője. Vaszary mai előadasmódja inkább egy

álomvilágba való bemenekülésnek, mint az élet, a természet, az ember szépségei kifejezésének mutatkozik. Olyanféle, mint Madách Ádámja, akinek, a világűrben repülve, visszaütődik, felvillan emlékében az erőszakosan idehagyott föld egyik-másik szépsége, egyébként fantazmagóriák veszik körül.

A Vaszary-kiállítás után az Ernszt-Múzeum 111. csoportkiállítását nyújtotta. Az első teremben *Cserepes István* grafikái (pasztelek, akvarelek, rajzok stb.). Cserepes értékes művész, aki belga ízű, a gyarak, vasuti vonalak, pályaudvarok világát bemutató képeinek szinte valami komor erővel tud összefogó kompozíciót adni. De láthattunk itt tőle pompás női fejet is (22. sz.). A IV. teremben voltak festményei, melyek főkép pestkörnyéki és budai téli hangulatokat ugyancsak sikerült tónusokban és kompozíciókban fejeztek ki. Két jó csendélete is volt (Őszi rózsák, Szilvák), az akt azonban nincs még birtokában. *Márffy Ödön*nek két szobára való képei előtt első sorban teljes mértékben érezzük, mennyire egy magasabb költőiség fölényében mutatkozik hozzá képest Vaszary oeuvre-je. Márffy képei, bár szeszélyes, rikító előadásukkal szinte zaklatóan hatnak az érdeklődésre, valójában élettelenek: mintha egy plakátstílus akarná bennük az önálló művészet rangját magának kikövetelni. *Belányi Viktor* színes rajzai (V. terem) komoly figyelemre méltók. Jobb darabjain szép formakészséggel finom lelkiséget is kifejez (Két nő, Vigasz, Aggódás), csendélete (Pipacsok) is igen szép. A rikító témákat tisztuló előadása bizonyára önként ki fogja kerülni. Annál céltalanabb primitívkedést jelentenek *Kemény László* (VI. terem) a gyermekek naiv vonalait, színeit utánzó paszteljei. Körülbelül annyira vehetők komolyan, mintha valaki férfi fejfel újra beiratkoznék valami groteszk ötletből az elemi iskolába. Egy-egy képen, bizonyos humoros fölénytel meglehet kockáztatni ezt a stílust, de az egész kollekciónak ilyen jelleget adni, furcsa útkeresés a művészetben, inkább meghökkentő, mint idillikus. *Bernáth Aurélnak* a nagy termet betöltő képei is különvéleményt jelentenek be a művészet eddigi eredményeivel, a természet szépségeivel szemben s alighanem a mélypontját jelölték ennek a csoportkiállításnak. *Kaszás Miklós* mellszobrain megkapóan fejeződik ki a kőből kiviaskodó lélek; különösen Álmadozás-a volt színvonalasan szép.

A közelmúltban volt látható egy kiváló szobrászunknak, *Vass Viktornak* jubiláris műterem-kiállítása. Ötvenéves alkotó múlt van immár e művésznünk mögött, de nem a nyilvánosság előtt való fellépésétől, hanem még gyermekkezének első megmaradt művecskéjétől, attól a nyolcéves korában kifaragott fafeszülettől számítva, úgy, hogy nem az életből kifelé indul aggastyán, hanem az alkotóereje javában levő férfiú érte meg ez esetben működése félszázados jubileumát. Vass Viktor pályáján szinte szakadatlan munkával egy nagyértékű művészi jellemképet kovácsolt ki magának és fog hagyni az utókorra. Alkotásaiban

együtt van lélek és a forma szépsége; épúgy tud bájos, mint monumentális és jellemzően élethű lenni. Mintha a renaissance nagyjainak volna egy kései, méltó leszármazottja — elsősorban Donatellóra gondolunk, kinek az erő és báj olyannyira együtt volt hatalmában. Főműve Ludovika császárné bronz emlékműve a Ludovika Akadémia kertjében, ez a kitűnő egységű, pompás életelebenségű alkotás, mind bájos főalakját, mind két hódoló, regényesen szép mellékalakját (egyikük József nádor!) tekintve. A mellékalakok szépsége különben jellemzőn vonul végig egész művészetén. Legszebb síremlékeink és hősi emlékműveink egyrészét köszönhetjük neki, itt a fővárosban és mindenfelé szerte a hazában. Feladatukat tökéletesen betöltő, a lelket a műélvezet szárnyain valóban felfelé vivő, s a kellő helyen pompás magyar zamatú alkotások ezek. Egy Amerikát megjárt és megszenvedett magyar sírjára alkotott Fáradt ember-e a legszebb magyar sírszobrok egyike. Az oly botrányos-szerencsétlenül végződött Ady-síremlék pályázaton is alighanem ő adta a legtökéletesebbet: Ady tragikumának (mondjuk így!) egy elhanyagolt bánkódó, az égre mégis csak félig feltekinteni merő alakban kifejezését, nyújtva tehát igazán mindazt, amit az irgalom ennek a sokat emlegetett boldogtalannak megadhat. E helyett megörökítették őt hívei egy gőzfürdői roncs alakjában, akaratlanul is szörnyen érdeme szerint fizetve neki. Kitűnő Vass Viktornak Blaháné-síremléktervezete is, mely a művésznőt időn felüli ragyogó szépségben, mint a magyar dal műzsáját ábrázolja. Bár ezt láthatnók a jelenlegi pöfeteg szarkofág helyén!

Élettől zengő finom, nemes alkotások művésznők női- és gyermek-mellszobrai; s köztük Goetheiesen fenséges az édesanyjáé. Plakettjei a legjobb franciák színvonalán álló, a legkényesebb ízlést kielégítő művek. Ezidőszereint Pázmány lelkesült szobrát faragtatja a szegedi egyetem építkezései számára s a szerencsétlen Lechner-pályázaton is igen szép tervszerepelt, mely persze nem fog megvalósulni, épúgy, mint hatalmasan jellemző Tisza István szobortervezete s talán gyönyörűen magyar Nagyatádi Szabó-síremléktervezete sem. Végül ott láthattuk műtermében vallásos alkotásait: lélekhez szóló Feszületét, Madonnáját és igen figyelemreméltó Prohászkaszobor-tervezetét is, melyet a pályázatra fel sem szólítva készített. Vass Viktor művészete igazi monumentális művészet, mely a legnemesebb légkörbe emel diadalmasan bennünket. Kiállításával jogosan mutatott rá kellőképen nem méltatott gyönyörű oeuvre-jére, melynek alapján méltán várhatja a további alkotás alkalmait hazájától s ebben bizonyára azoktól is, akiken a magyar vallásos művészet tovább virágoztatása megfordul.